No. of Printed Pages/Questions: 7/ 17

O. P. JINDAL SCHOOL, SAVITRI NAGAR

Half Yearly Examination (2023 – 2024)

Class: VI **MM: 80**

Subject: Sanskrit **Time: 3. Hrs.**

Name: ______________________ Class / Section: ________ Roll No.:__________

Fifteen Minutes Extra will be for reading the Question Paper.

निर्देशाः1) प्रश्नपत्रे चत्वारि खण्डानि सन्ति।

खण्ड क अपठित अवबोधनम् (10 अङ्काः)
खण्ड ख रचनात्मकं कार्यम् (15 अङ्काः)
खण्ड ग अनुप्रयुक्त व्याकरणम् (25 अङ्काः)
खण्ड घ पठित–अवबोधनम् (30 अङ्काः)

2) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः।
3) प्रश्नानाम् उत्तराणि खण्डानुसारं क्रमेणैव लेखनीयानि।
4) प्रश्न संख्या अवश्यं लेखनीयाः।
5) उत्तराणि संस्कृतेन एव लेखनीयानि।

खण्ड 'क' अपठित–अवबोधनम्

प्र01 निम्नलिखितं गद्यांशं ध्यानेन पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

(निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दीजिए)

रामपुरः एकः ग्रामः अस्ति। ग्रामे अनेके जनाः निवसन्ति। ग्रामे कृषकाः, चिकित्सकाः, तक्षकाः कुम्भकाराः च वसन्ति । अत्र एकः विद्यालयः अस्ति। विद्यालये छात्राः पठन्ति। अत्र एका वाटिका अपि अस्ति। वाटिकायां वानराः भ्रमन्ति खगाः च कूजन्ति।

I एकपदेन उत्तरत– **(1X2=2)**

i वानराः कुत्र भ्रमन्ति ?
ii छात्राः कुत्र पठन्ति ?

II एकवाक्येन उत्तरत– **(2X2=4)**

i ग्रामे के के निवसन्ति ?
ii खगाः किं कुर्वन्ति ?

III यथानिर्देशम् उत्तरत– **(1x3=3)**

i धातुम् लिखत– (क) भ्रमन्ति ....
(ख) कूजन्ति ....

ii विभक्तिम् लिखत– (क) तक्षकाः ....
(ख) वाटिकायाम् ....

iii 'वाटिका' इति पदस्य लिंगम् किम् ?

(क) पुल्लिंग (ख) स्त्रीलिंग

(ग) नपुंसकलिंग (घ) इनमें से कोई नहीं

IV *गद्यांश के लिए एक उचित शीर्षक लिखिए।* **(1X1=1)**

खण्ड–'ख' रचनात्मकं–कार्यम्

प्र02 अधोदत्तंचित्रं दृष्ट्वा मंजूषायां सहायतया पंचवाक्येषु वर्णनं कुरुत–

(चित्र को देखकर मंजूषा की सहायता से पाँच वाक्यों में वर्णन कीजिए) **(1X5=5)**

गृहस्य, पितामहः,गृहे, पितामही, नमति, दुग्धम्, जनकः, आनयति, समाचार पत्रं, क्रीडनकेन, बालः

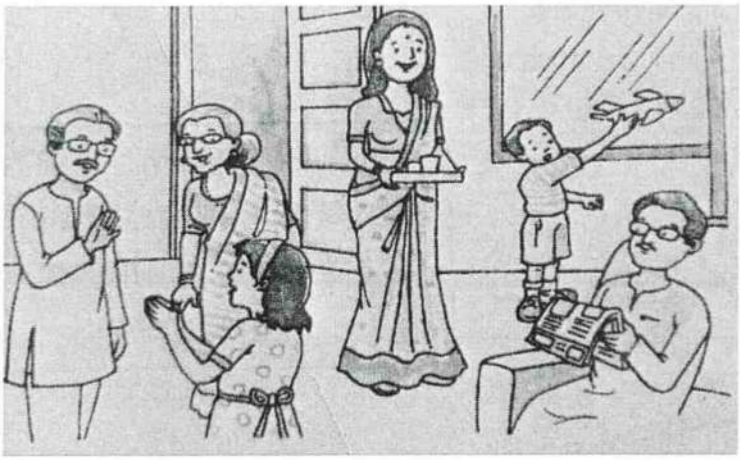

प्र0 3 संस्कृत वाक्यानाम् हिंदी भाषायाम् अनुवादं कुरुत– (कोई पाँच) **(1X5=5)**

(निम्नलिखित किन्हीं **पाँच** वाक्यों का हिंदी भाषा में अनुवाद कीजिए)

i नम्रता पुस्तकं पठति।

ii वृक्षाः वनं रचयन्ति।

iii अहम् रोटिकां खादामि।

iv जनाः अत्र पर्यटनाय आगच्छन्ति।

v श्रमिका खनित्रम् चालयति।

vi वृक्षाः पवनं पिबन्ति।

vii तव नाम किम् ?

प्र0 4 भिन्नप्रकृतिकं पदं चिनुत–(भिन्न शब्द को छाँटिए) (1X5=5)

i	आम्रम्,	कदलीफलम्	मोदकम्	नारंगम्
ii	शुकः,	राज्ञः,	कपोतः,	मयूरः।
iii	गंगा,	लता,	यमुना,	नर्मदा।
iv	लेखनी,	तूलिका,	चटका,	पाठशाला।
v	उद्यानम्,	कुसुमम्,	फलम्,	चित्रम्।

खण्ड– 'ग' अनुप्रयुक्तव्याकरणम्

प्र0 5 **(I) वर्ण–संयोजनंकुरुत–** (वर्णों को जोड़कर लिखिए) **(1X3=3)**

i च् + अ + ष् + अ + क् + अः

ii क् + अ + द् + अ + ल् + ई

iii घ् + अ + ट् + इ + क् + आ

(II) वर्णानां क्रमानुसारं लिखत– (उचित क्रम में लिखिए) **(1X2=2)**

i छ, झ, च, ञ, ज

ii ध, द, न, त, थ

प्र0 6 **मंजूषातः रूपाणि चित्वा शब्दरूपं पूर्तिं कुरुत–** (शब्दरूप लिखिए) **(½X10=5)**

बालाभ्यः ,बालाभ्याम्, बालायाः, बालानाम्,बालाभिः,हे बाले!, बाला,बालायाः,बालाभ्याम्,बालायाम्

विभक्ति	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	1 -----	बाले	बालाः
द्वितिया	बालाम्	बाले	बालाः
तृतीया	बालया	बालाभ्याम्	2 -----
चतुर्थी	बालायै	3 -----	बालाभ्यः
पंचमी	4 -----	5 -----	6 -----
षष्ठी	7 -----	बालयोः	8 -----
सप्तमी	9 -----	बालयोः	बालासु
सम्बोधनं	10 -----	हे बाले!	हे बाला !

प्र0 7 धातुरूप– गम्, खेल् धातौः लट्लकारे रूपाणि लिखत – (1X3=3)
('गम्' और 'खेल्' धातु के लट्लकार में रूप लिखिए।)

प्र0 8 कोष्ठकात् उचितंपदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत– (1X5=5)

i एतत् ——— पुस्तकम् अस्ति। (मम् / मम)

ii एषा ——— लेखनी अस्ति । (तव / त्वाम)

iii छात्रः ——— पश्यति। (दूरदर्शनं / दूरदर्शने)

iv ——— कुत्र गच्छथः ? (युवाम् / यूयम्)

v ——— पत्रं लिखामि। (वयम् / अहम्)

प्र0 9 मंजूषातः उचितम् अव्ययपदं चित्वा लिखत– (1X5=5)

सर्वदा, कुत्र, तदा, अद्य, सर्वत्र

i यदा बालः हसति ——— जनकः हसति।

ii ——— शनिवासरः अस्ति।

iii मीनः ——— तरति ?

iv ईश्वरः ——— अस्ति।

v सा ——— सत्यम् वदति।

प्र0 10 पर्ययानां समुचितं मेलनं कुरुत – (पर्यायवाची को मिलाइए) (½X4=2)

(1)	पक्षी	(क)	छगलः
(2)	मेघः	(ख)	जननी
(3)	माता	(ग)	खगः
(4)	अजः	(घ)	जलदः

खण्ड–'घ' पठित–अवबोधनम्

प्र0 11 निम्नलिखितं गद्यांशं ध्यानेन पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

एषः समुद्रतटः। अत्र जनाः पर्यटनाय आगच्छन्ति। केचन तरङ्गैः क्रीडन्ति। केचन च नौकाभिः जलविहारं कुर्वन्ति। तेषु केचन कन्दुकेन क्रीडन्ति। बालिकाः बालकाः च बालुकाभिः बालुकागृहं रचयन्ति। मध्ये–मध्ये तरङ्गाः बालुकागृहं प्रवाहयन्ति। एषा क्रीडा प्रचलति एव। समुद्रतटाः न केवलं पर्यटनस्थानानि। अत्र मत्स्यजीविनः अपि स्वजीविकां चालयन्ति।

I एकपदेन उत्तरत– **(1X2=2)**

i अत्र जनाः किमर्थम् आगच्छन्ति ?

ii जनाः काभिः जलविहारं कुर्वन्ति ?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत– **(2X1=2)**

i बालकाः बालुकाभिः किं रचयन्ति ?

III निर्देशानुसारम् उत्तरत– **(1X2=2)**

i 'तरङ्गैः' इति पदस्य कः अर्थः ?

क) लहरों से **ख)** चलाते हैं **ग)** खेलते हैं

ii 'पर्यटनाय' इति पदे का विभक्ति ?

क) तृतीया **ख)** चतुर्थी **ग)** पंचमी

प्र0 12 अधोलिखितं पद्यांशं ध्यानेन पठित्वा उत्तराणि लिखत–

स्पृशन्ति पादैः पातालं च।
नभः शिरस्सु वहन्ति वृक्षाः।।
पयोदर्पणे स्वप्रतिबिम्बम्।
कौतुकेन पश्यन्ति वृक्षाः ।।
प्रसार्य स्वच्छायासंस्तरणम्।
कुर्वन्ति सत्कारं वृक्षाः ।।

I एकपदेन उत्तरत– **(1X2=2)**

i वृक्षाः कैः पातालम् स्पृशन्ति ?

ii कौतुकेन वृक्षाः किं पश्यन्ति ?

II **पूर्णवाक्येन उत्तरत–** (2X1=2)

i वृक्षाः कथम् सत्कारं कुर्वन्ति ?

III **निर्देशानुसारम् उत्तरत–** (1X2=2)

i 'वहन्ति' इति क्रिया पदस्य कर्ता पदं किम् ?

क) प्रसार्य **ख)** वृक्षाः **ग)** शिरस्सु

ii 'आकाशः' इति पदस्य पर्यायवाची पदं किम् ?

क) छायाः **ख)** नभः **ग)** पातालं

प्र0 13 अधोलिखितं नाट्यांशं ध्यानेन पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

शिक्षिका – छात्राः! यूयं किं कुरुथः ?

छात्राः – आचार्ये! वयं गच्छामः।

शिक्षिका – यूयं कुत्र गच्छथ ?

छात्राः – वयं सभागारं गच्छामः।

शिक्षिकाः – युष्माकं पुस्तकानि कुत्र सन्ति ?

छात्राः – अस्माकम् पुस्तकानि अत्र सन्ति।

I **एकपदेन उत्तरत–** (1X2=2)

i अत्र का प्रश्नं पृच्छति ?

ii युष्माकं कानि कुत्र सन्ति ?

II **पूर्णवाक्येन उत्तरत–** (2X1=2)

i छात्राः कुत्र गच्छन्ति स्म ?

III **निर्देशानुसारम् उत्तरत –** (1X2=2)

i 'शिक्षिका' इति पदस्य पर्यायपदं किम् ?

क) आचार्या **ख)** छात्राः **ग)** सन्ति

ii 'कुत्र' अव्यय पदस्य कः अर्थः?

क) जहाँ **ख)** वहाँ **ग)** कहाँ

प्र0 14 संख्यावाचिपदेन मंजूषातः रिक्तस्थानानि पूरयत– (½X6=3)

द्वे, चतस्त्रः, एका, चत्वारि, द्वौ, एकः

i वने (2) ––––– **गजौ** भ्रमतः।

ii (4)–––––– **महिलाः** जलम् आनयन्ति।

iii वृक्षात् (4)–––––– **पत्राणि** पतन्ति।

iv (1)–––––– **लेखनी** अत्र अस्ति।

v आकाशे (1) ––––– **चन्द्रः** अस्ति।

vi पुष्पे (2) ––––– **मक्षिके** उड्डयतः।

प्र0 15 विपर्यान् मेलयत – (विलोम पदों को मिलाइए) (½X6=3)

(1) मधुरः	(क) कृशः
(2) दिवसः	(ख) अलसः
(3) उपरि	(ग) कटु
(4) उद्यमी	(घ) बुद्धिहीनः
(5) स्थूलः	(ङ) अधः
(6) बुद्धिमान्	(च) निशा

प्र0 16 एकवचनस्य बहुवचनम्, बहुवचनस्य एकवचनम् च लिखत– (½X4=2)

i त्वम् ––––––––––

ii एतानि ––––––––––

iii सः ––––––––––

iv अस्माकम् ––––––––––

प्र0 17 निर्देशानुसारं वचन परिवर्तनं कुरुत– (वचन बदलिए) (1X4=4)

i अहम् पठामि। – (बहुवचने)

ii मयूरः नृत्यति। – (बहुवचने)

iii एतानि यानानि। – (द्विवचने)

iv नारिकेलं पतति। – (द्विवचने)

––00––